

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 1 ====

Obča zgodovina

Sreda, 28. avgust 2019 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpiti poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpiti pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešite pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

M 1 9 2 5 1 1 1 1 0 2

3/20

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Različni modeli vladanja

1. Huni so v 4. stoletju sprožili priseljevanje germanskih ljudstev na ozemlje rimskega imperija.
 - 1.1. Kateri hunski vladar je bil imenovan »Bič božji« zaradi hitrih, silovitih napadov?
 - 1.2. S pomočjo slike 7 v barvni prilogi navedite germanska ljudstva, ki so vpadala na ozemlje današnje Italije.
 - 1.3. Opisite, kakšni so bili stiki med germanskimi ljudstvi in rimskega državo.

(3 točke)

2. Vzhodnorimsko ali Bizantinsko cesarstvo je po propadu Zahodnorimskega cesarstva obstajalo s krajšimi presledki še skoraj 1000 let.

Naslonjen na tradicijo grške kulture ostane Bizanc celo stoletje največje svetovno kulturno in prosvetno središče. Naslonjen na tradicijo rimske države ima med srednjeveškimi deželami poseben položaj. Bizanc ima odlično upravno organizacijo z dobro izšolanim, razpredelenim uradniškim aparatom, odlično opremljeno vojsko z vojaško tehniko v premoči, visoko razvit gospodarski in finančni sistem. Bizanc ima ogromna bogastva in sčasoma se njegovo denarno gospodarstvo čedalje bolj razvija.

(Vir: Ostrogorski, G., 1961: Zgodovina Bizanca, str. 50–51. DZS. Ljubljana)

- 2.1. Iz zgornjega besedila razberite, zakaj se je Vzhodnorimsko cesarstvo ohranilo po propadu Zahodnorimskega.
- 2.2. Pojasnite, na kakšen način je cesar Justinijan skušal obnoviti oblast nad ozemljem nekdanjega Rimskega imperija.

(2 točki)

M 1 9 2 5 1 1 1 1 0 5

3. Konec 5. stoletja so se združila vsa frankovska plemena v Frankovsko kraljestvo. Širjenje države se je nadaljevalo vse do 9. stoletja, ko razpade na tri dele.

Povežite vladarje z dogodki iz časa njihovega vladanja, tako da na črte pred levim stolpcem vpišete ustrezne črke iz desnega stolpca.

_____ Postane kralj Vzhodnofrankovskega kraljestva.	A Klodvik
_____ Začetek pokristjanjevanja Frankov.	B Pipin Mali
_____ Leta 843 razdeli kraljestvo med tri sinove.	C Karel Veliki
_____ Leta 732 pri Poitiersu zaustavi napredovanje Arabcev.	D Ludvik Pobožni
_____ Odstavi zadnjega merovinškega vladarja.	E Karel Martel
_____ V Aachnu ustanovi dvorno akademijo.	F Ludvik Nemški

(3 točke)

4. Fevdalni sistem je temeljil na odnosu med seniorjem in vazalom. Razmerje med njima je trajalo do smrti enega od njiju.

Tako kot bojevniki starega germanskega comitatusa so bili tudi ti možje zavezani svoemu poglavaruju z osebno zaprisego zvestobe, h kateri so se mu zaobljubili, on pa jim je v zameno obljudil svojo posebno zaščito. Vez je bila tesna in svečana; ustvarjala je povezanost, ki je bila blizu krvnemu sorodstvu in ki jo je bilo ravno težko pretrgati: vazal se je obvezal, da bo stal gospodu ob strani pri krvnem maščevanju, gospod pa njemu. Ker je bil svoboden človek, pa vazal, ki se je z zaprisego »izročil« gospodu, s tem še ni, tako kot tlačan, zavezal tudi svojih potomcev. Vendar pa je prisegel: »Vse življenje vam bom služil in vas bil vreden, kolikor je v moji moči – če je treba, do smrti.

(Vir: Keen, M., 1993: Srednjeveška Evropa, Str. 45. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 4.1. Iz zgornjega besedila razberite, kakšne so bile dolžnosti vazala do seniorja.

- 4.2. Pojasnite načelo »Vazal mojega vazala ni moj vazal«.

(2 točki)

5. Po razpadu Rimskega cesarstva sta se oblikovali dve močni državi, Bizantinsko cesarstvo na vzhodu pod Justinijanom I. ter Frankovsko kraljestvo na zahodu, ki je največji obseg doživel za časa Karla Velikega. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 ali 9 v barvni prilogi ter s spodnjima besediloma.

Toda Justinian se ni zadovoljil samo s širjenjem krščanske vere navzven, hotel je verski nauk tudi znotraj utrdit /.../. Skliceval je cerkvene sinode, vodil posvetovanja s škofi in teologi, razlagal dogme in verske skrivnosti, sestavljal molitvene obrazce, izdajal liturgične predpise. Iz tega se je razvila posebna oblika prepletanja cerkvene in posvetne oblasti.

(Vir: Prokopij iz Cezareje, 1961: Pod Justinianovim žezлом, str. 10. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Istega leta 799 so sorodniki blaženega papeža Hadrijana zanetili med ljudstvom upor proti papežu Leonu III., papeža ujeli in ga dali oslepiti. Niso pa mu mogli vzeti vida, ker so ljudje, ki naj bi ga oslepili, z njim ravnali človeško in mu prizanesli. Zbežal je k frankovskemu kralju, ki se je strašno maščeval papeževim sovražnikom in ga spet posadil na prestol. Od tistih dni je Rim pod oblastjo Frankov. Za nagrado pa je papež 25. decembra okronal rimskega cesarja v cerkvi sv. Petra, potem ko ga je od glave do nog pomazil in mu nadel cesarsko oblačilo ter krono.«

(Vir: Kronika človeštva, str. 252. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

Odkrožite črko pred izbranim vladarjem.

A JUSTINIJAN I.

B KAREL VELIKI

V obliki krajšega razmišljanja pojasnite značilnosti enega vladarja in ob tem navedite, kje je bila državna prestolnica, kakšno politično ureditev je imela država, na račun katerih takratnih držav je širil ozemlje svoje države, kakšen odnos je imel do krščanstva in kakšnega do nasledstva Rimskega cesarstva.

(5 točk)

M 1 9 2 5 1 1 1 1 0 7

6. Karel Veliki je želel oživiti poznorimsko antiko in ob tem upoštevati tudi germansko dediščino.
- 6.1. Kako imenujemo obdobje stavljanja dveh različnih kulturnih izročil v času Karla Velikega?

Slika 1: Delo v samostanu

(Vir: <http://bit.ly/2y9Hqft>. Pridobljeno: 10. 10. 2017.)

- 6.2. Pojasnite dejavnosti samostanov na kulturnem področju v tem obdobju.

(2 točki)

7. Rimski patriarhi (škofi), ki so se imeli za naslednike sv. Petra, so imeli častno vlogo med petimi patriarhi, ki so obstajali v 5. stoletju. Po propadu zahodnega dela rimske države je bila rimska cerkev navezana sama nase, zato je iskala zaščitnika.

Naslednjega dne, 7. januarja 754, je v kapeli slovesnost. Takrat se papež s svojim spremstvom pojavi pred zbranim dvorom v vrečevini in posut s pepelom, se vrže na tla in roti kralja Pipina v imenu Božjega usmiljenja in oblasti apostolov Petra in Pavla, naj njega in rimske ljudstvo osvobodi iz rok Langobardov in izpod jarma prevzetega kralja Ajstulfa. Papeža niso mogli pripraviti, da bi se dvignil s tal, dokler mu niso podali roke kralj Pipin s sinovi in frankovski odličniki v znamenje bližnje pomoči in osvoboditve.

(Vir: Kronika krščanstva, str. 107. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1998)

- 7.1. S pomočjo zgornjega besedila navedite, katera država je prevzela zaščito Papeške države.

- 7.2. Pojasnite, kako se je ustvarjala vez med bogom in osebo, ki je prevzemala kraljevo oblast.

(2 točki)

8. Evropski politični prostor se je v 10. stoletju močno spremenil. Na eni strani so ponovno vpadala nova ljudstva, po drugi strani pa po zlomu Karolingov nastajale nove politične tvorbe.

Obkrožite izbrano politično tvorbo in s pomočjo slike 10 v barvni prilogi odgovorite na vprašanja.

- A RIMSKO-NEMŠKO CESARSTVO B KRALJEVINA FRANCIJA

- 8.1. Katera dinastija se je uveljavila po izumrtju Karolingov?

- #### 8.2. Katero ljudstvo je ogrožalo državo v tem času?

- 8.3. Pojasnite, kako je fevdalni partikularizem vplival na moč vladarja.

(3 točke)

9. Srednjeveška evropska družbena ureditev je posledica fevdalizma kot prevladujočega družbenega sistema.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Na družbenih temeljih fevdalizma se kot oblika vladanja oblikuje stanovska monarhija.
 - B Branilci vere in zatiranih so bili kleriki.
 - C Srednjeveška družba je bila družba verujočih, prevladujočo vlogo je imela duhovština.
 - D Vloga posameznika je bila določena bodisi z rojstvom bodisi s posvetitvijo.
 - E Za prehranjevanje celotne družbe so skrbeli meščani.
 - F Meščanstvo se oblikuje kot poseben stan z nastankom mest v zgodnjem fevdalizmu.

(3 točke)

M 1 9 2 5 1 1 1 1 0 9

10. V 16. stoletju se je uveljavil absolutizem, ki so ga zagovarjali vidni misleci takratnega časa, med drugimi tudi Jean Bodin in Thomas Hobbes.

- 10.1. S pomočjo slike 2 navedite naslov Hobbesove knjige, ki je vplivala na absolutistični način vladanja.

- 10.2. Navedite, kateremu delu gospodarstva niso posvečali pozornosti.

- 10.3. Pojasnite značilnosti absolutistične države.

Slika 2: Naslovna stran knjige Thomasa Hobbesa

(Vir: <http://bit.ly/2yXbEl8>. Pridobljeno: 10. 10. 2017.)

(3 točke)

11. Nekateri vladarji so se v 17. stoletju razglasili za »prve služabnike« države.

Pojasnite pomen tega pojma.

(1 točka)

12. Car Peter I. Veliki je leta 1703 ustanovil novo prestolnico.

- 12.1. Kako je Peter I. imenoval novo prestolnico?

- 12.2. Kakšne evropske navade je uvajal v rusko družbo?

(2 točki)

13. Španski kralj Filip II. je nasledil nizozemske province po svojem očetu Karlu V. Poleg gmotnih koristi v obliki davkov je Španija pridobila tudi ugoden strateški položaj – nadzor nad Francijo in Anglijo.

Vojvoda Alba je dal mnoge meščane in plemiče na Nizozemskem hladnokrvno usmrtili, toda naposled nizozemsko ljudstvo tega ni več moglo prenašati. Razvnel se je strahovit boj, ki se je leta 1579 končal z osvoboditvijo protestantskih mest na severu Nizozemske.

(Vir: Gombrich, E. H. J., 1991: Kratka svetovna zgodovina za mlade bralce: od pradavnine do sedanjosti, str. 190–192.
Državna založba: Panatal. Ljubljana)

- 13.1. Zakaj so se Nizozemci uprli španski nadvладi?

- 13.2. Naštejte posledice osvobodilne vojne za Nizozemce.

(2 točki)

14. Po smrti Elizabete I. in izumrtju dinastije Tudor je angleški prestol zasedel škotski kralj pod imenom Jakob I., ki je v svojem prestolnem govoru izjavil:

Bog ima oblast ustvarjati in uničevati, dajati življenje in smrt. Njemu pripadata duša in telo. Enako moč imajo tudi kralji. Ustvarjajo in uničujejo podložnike, odločajo o življenju in smerti, razsojajo o vseh zadevah, sami niso odgovorni nikomur razen Bogu.

(Vir: Kronika človeštva, str. 457. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

- 14.1. S kom sta Jakob I. in njegov sin, Karel I., prišla v spor zaradi uvajanja absolutizma?

- 14.2. Pojasnite, kako je zavrnitev peticije (Petition of Rights) vplivala na notranjepolitične zadeve Anglike.

(2 točki)

Etnične, družbene in gospodarske spremembe

15. Mesta so postala najvišja oblika urbanega življenja v srednjem veku.

Človek z dežele, ki je prišel živet v mesto, je užival zaščito in privilegije v skladu z listino utemiljitelja mesta. /.../ On in njegovi potomci niso bili vezani na zemljo; lahko so prodali svoje imetje in si poiskali boljše pogoje drugje. Odtod prosluli rek »Mestni zrak osvobaja«. Življenje v taki skupnosti pa je imelo tudi druge prednosti. Širša je bila skupnost, tem večja je bila v tej dobi nasilja njena možnost, da se obrani.

(Vir: Keen, M., 1993: Srednjeveška Evropa, str. 72. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 15.1. Kako se je srednjeveško mesto ločevalo od trga?

- 15.2. Opišite pomen načela »Mestni zrak osvobaja«.

- 15.3. Katere nevarnosti so ogrožale mesto?

(3 točke)

16. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi rešitvami, povezanimi z gospodarsko dejavnostjo srednjeveških mest.

- A Obrtniki različnih strok so se povezovali v cehe.
- B Ko so cehi zavirali napredok, sta se pojavili oblici zgodnjekapitalistične proizvodnje.
- C S posojanjem denarja so se v mestu ukvarjali predvsem Judje.
- D S krepitvijo trgovine se je vzpostavilo naturalno-blagovno gospodarstvo.
- E Nosilci gospodarskih dejavnosti v mestu so bili meščani in kmetje.
- F Trgovci so svoje blago prodajali na sejmih.

(3 točke)

17. Trgovska mesta so se zaradi zaščite povezovala v zvezo mest.

Kako se je imenovala najvplivnejša zveza mest iz 13. stoletja, ki je vključevala obmorska mesta od Rusije do Anglije?

(1 točka)

18. Začetki humanizma in renesanse segajo v Italijo, v 14. stoletje.

Popolnoma novo podobo človeka in življenja, ki ju razvijeta po vsej Evropi v Italiji porojena humanizem in renesansa, temelji na odkritju lastne vrednosti osebnosti in na veselem sprejetju pozemskega bivanja kot vrednote. /.../ Ljudje začutijo, da so odvisni od samih sebe, ter odkrijejo osebno zmožnost ustvarjanja in svobodo delovanja. Razvijejo zavest o lastni vrednosti ter zaupajo svojemu razumu in izkušnji.

(Vir: Kronika človeštva, str. 362. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996)

Obkrožite črko pred izbranim gibanjem in odgovorite na vprašanja.

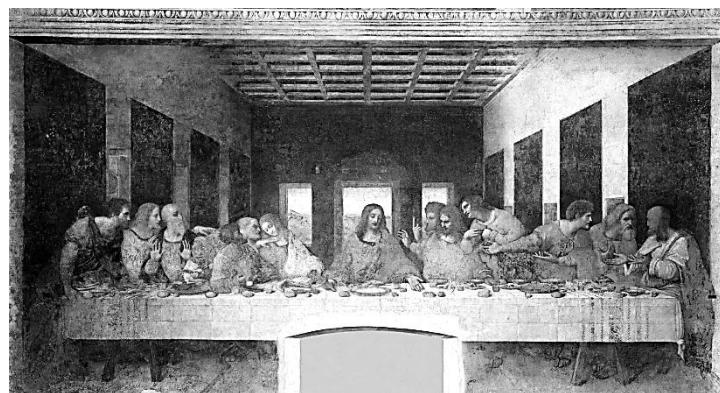
A HUMANIZEM

B RENESANSA

Slika 3: Hvalnica norosti

(Vir: <http://bit.ly/2zNAGEG>. Pridobljeno: 20. 10. 2017.)

Slika 4: Zadnja večerja

(Vir: <http://bit.ly/2yLktRI>. Pridobljeno: 20. 10. 2017.)

18.1. Naštejte tri predstavnike gibanja.

18.2. Pojasnite, zakaj se gibanje pojavi ravno na ozemlju današnje Italije.

18.3. Pojasnite temeljne značilnosti gibanja.

18.4. Opišite odnos Cerkve do gibanja.

(4 točke)

19. Na črto pred opisom v levem stolpcu vpišite ustrezno črko pred pojmom v desnem stolpcu.

_____ François Quesnay	
_____ Jean-Baptiste Colbert	M merkantilizem
_____ aktivna trgovinska bilanca	F fiziokratizem
_____ gospodarska svoboda	

(2 točki)

20. V 16. stoletju se je pojavila reformacija.

S pomočjo slike 11 v barvni prilogi v spodnjo preglednico vpišite ime smeri reformacije, ki se je uveljavila v državi, navedeni v levem stolpcu.

Nemčija	
Anglija	
Švica	

(1 točka)

21. V Ženevi se je razvil poseben nauk. Njegova načela je njegov zagovornik utemeljeval takole:

Bog se torej usmili, kogar se hoče, in zakrkne, kogar hoče, pravi apostol (Rim, 9,18). Ali vidiš, kako oboje prepušča Božji volji?

(Vir: Kronika krščanstva, str. 248. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1998)

- 21.1. Navedite ime tega nauka in francoskega teologa, ki je učil, da je bog že vnaprej določil posamezniku bodisi zveličanje bodisi pogubljanje.

- 21.2. Kako so se v Franciji imenovali njegovi pristaši?

(2 točki)

22. Vodstvo rimskokatoliške cerkve je leta 1545 sklical veliko cerkveno zborovanje v Tridentu, kjer so določili načela katoliške reforme.

Slika 5: Šentjernejska noč

(Vir: <http://bit.ly/2gA0YBJ>. Pridobljeno: 20. 10. 2017.)

- 22.1. Navedite ukrepe katoliške reforme.

- 22.2. Pojasnite, ali je bila dosežena sprava s protestanti.

(2 točki)

23. Španski dvor je konec 15. stoletja pokazal zanimanje za odkrivanje sveta.

Končno je leta 1519 odplulo na zahod brodovje petih španskih ladij /.../. Šli so iskat Deviške otoke, a po vzhodni poti niso mogli, ker je bila v portugalskih rokah, Portugalci pa niso trpeli tekmecev.

(Vir: Van Loon, H. W., 1965: Zgodovina človeštva, str. 237. Mladinska knjiga. Ljubljana)

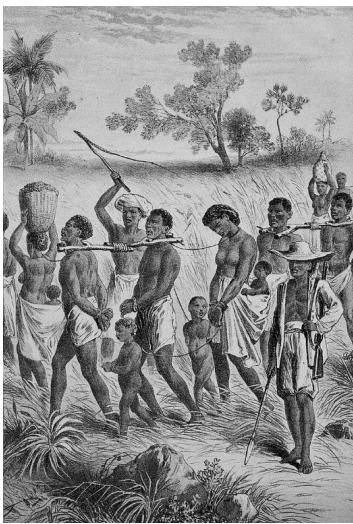
- 23.1. Kateri pomorščak se je leta 1519 pod okriljem Španije odpravil na pomorsko pot?

- 23.2. Pojasnite, zakaj je njegov podvig spremenil takratni pogled na svet.

(2 točki)

24. Odkrivanje sveta je imelo daljnosežne posledice tako za Evropo kot novi svet.

Slika 6: Delovna sila

(Vir: <http://bit.ly/2h79wRn>. Pridobljeno: 20. 10. 2017.)

- 24.1. Pojasnite negativne posledice geografskih odkritij za prebivalce novega sveta.

- 24.2. Katera država je v 17. stoletju prevzela vodilno vlogo v čezoceanski trgovini?

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1500, 1517, 1545, 1555, 1602, 1648.

- _____ Sklican je bil tridentinski koncil.
_____ Državni zbor v Augsburgu je privolil v dve veroizpovedi v državi.
_____ Martin Luther je objavil 95 tez.
_____ Ustanovljena je bila nizozemska vzhodnoindijska družba.
_____ S podpisom Vestfalskega miru se je končala tridesetletna verska vojna.
_____ Cabral je priplul do Brazilije.

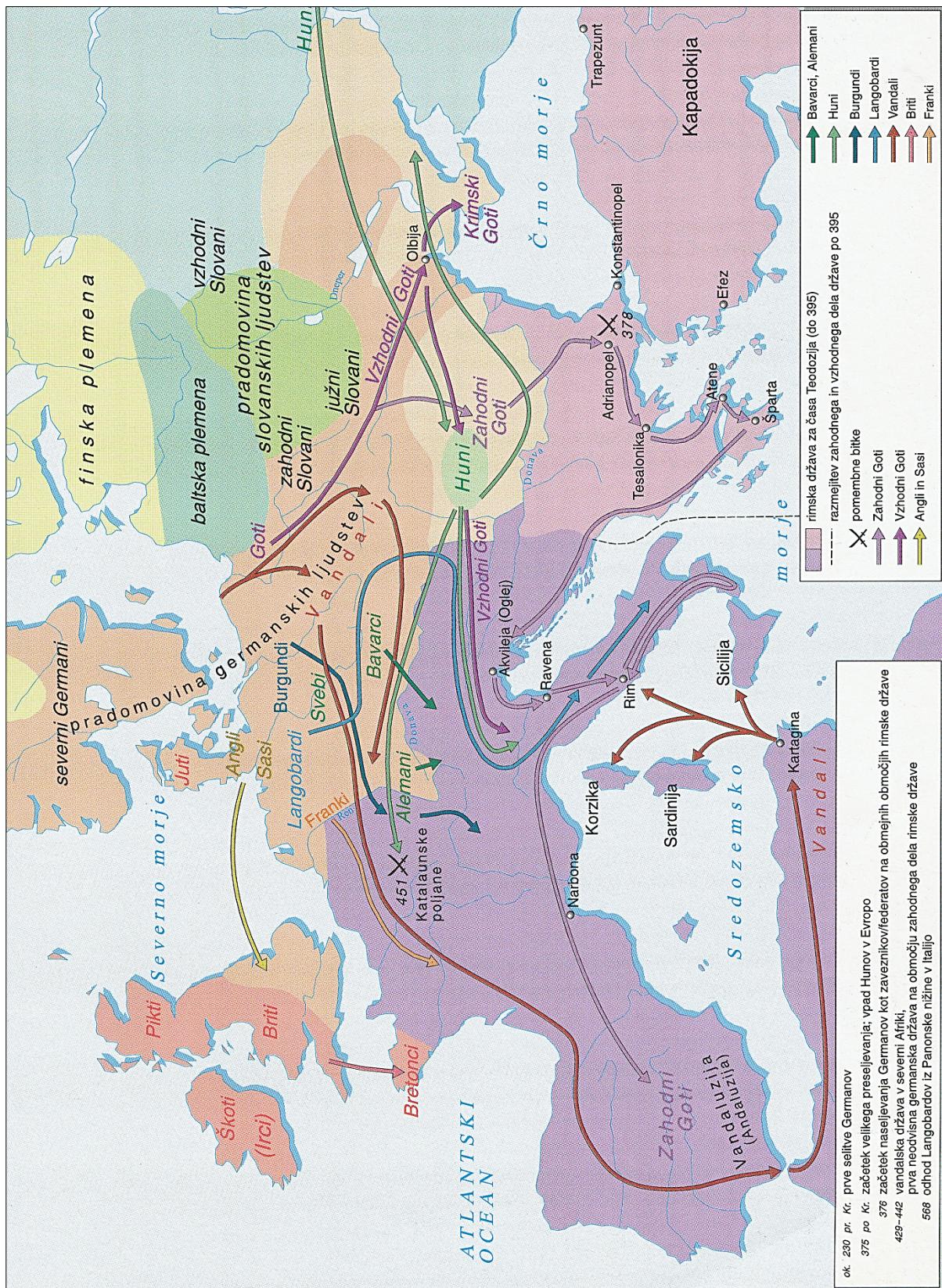
(3 točke)

Prazna stran

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

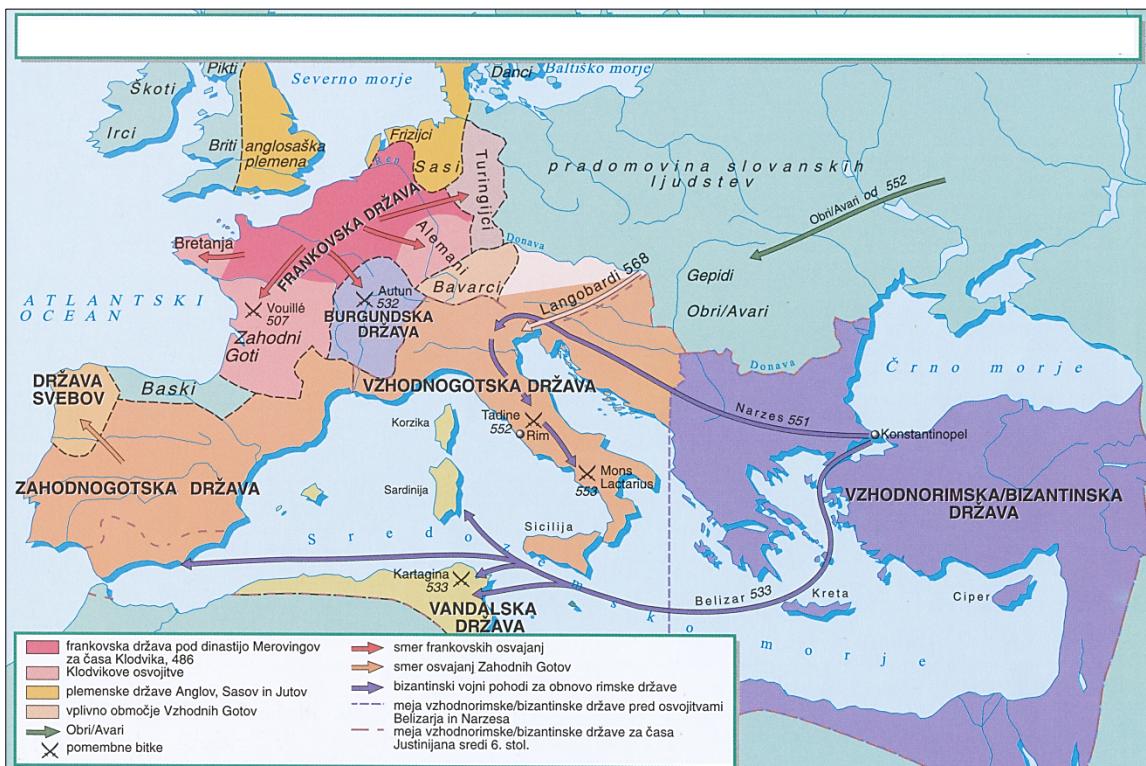
Slika 7: Velika selitev ljudstev

(Vir: Mlacic, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije, str. 12. DZS. Ljubljana)

Slika 8: Evropa v času Karla Velikega

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije, str. 24. DZS. Ljubljana)

Slika 9: Germanske države, Justinjanov poskus obnove rimske države (6. stoletje)

(Vir: Zgodovinski atlas za osnovno šolo, str. 12. DZS. Ljubljana, 1999)

Slika 10: Evropa okoli leta 1000

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije, str. 39. DZS. Ljubljana)

Slika 11: Smeri reformacije

(Vir: Mlacić, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije, str. 111. DZS. Ljubljana)